

Waar komen we vandaan?

De belangstelling voor geschiedenis is vandaag de dag niet groot. Toch is het goed om iets te weten van de geschiedenis van de Nederlands Gereformeerde Kerken. Dat we er vandaag de dag als gemeente van de Here Jezus zijn, is dankzij Gods werk in de geschiedenis van Zijn kerk. Veel van wat we vandaag aan goeds in de kerk hebben, danken we aan het geloof en de daden van broeders en zusters uit het verleden. We staan ook als kerk op de schouders van het voorgeslacht.

Reformatie

De Nederlands Gereformeerde Kerken zijn gereformeerde kerken. Dat betekent dat ze staan in de traditie van de kerken die ontstaan zijn uit de Reformatie van de 16^e eeuw, toen de Bijbel na eeuwen weer onder het stof vandaan kwam en Gods genade – en niet de goede werken van mensen – weer het hart van de verkondiging werd.

In die jaren van kerkhervorming zijn in de strijd tegen allerlei dwaalleringen de belijdenisgeschriften ontstaan die wij de drie Formulieren van Enigheid noemen: de Heidelbergse Catechismus (1566), de Nederlandse Geloofsbelijdenis (1567) en de Dordtse Leerregeles (1618), die in de meeste oude bijbels nog achterin te vinden zijn; in de nieuwere uitgaven helaas niet meer. In deze belijdenisgeschriften hebben de kerken, net als in drie algemene belijdenissen uit de eerste eeuwen van de kerk (de Twaalf Artikelen of Apostolische Geloofsbelijdenis, de Geloofsbelijdenis van Nicea en die van Athanasius) hun geloof beleden en nagesproken wat Gods Woord zegt. Nog steeds ondertekenen ambtsdragers in onze kerken bij hun aantreden deze belijdenisgeschriften als instemming met de leer van de kerk.

Doleantie 1886

Helaas staken in later eeuwen opnieuw leringen in de kerk de kop op die in strijd waren met de Bijbel. Vooral de vrijzinnigheid werd sterker en sterker: dominees loochenden de verzoening door het bloed van Christus en Zijn opstanding uit de dood en kregen daarvoor in de Hervormde Kerk – zoals de kerk van de Reformatie was gaan heten – alle vrijheid. Dat leidde in de 19^e eeuw tot Afscheiding en Doleantie.

In 1834 verliet daarom een aantal gelovigen de Hervormde Kerk vanwege de vrijzinnigheid in de kerk; dat wordt de Afscheiding genoemd. Dat gebeurde opnieuw in 1886 bij de Doleantie o.l.v. dr. Abraham Kuijper. Ook toen ging het er om, dat niet allerlei menselijke opvattingen, maar alleen het Woord van God gezag zou moeten hebben in de kerk. Voorthuizen was een van de eerste plaatsen waar deze Doleantie plaatsvond. De toenmalige dominee van de Hervormde Kerk van Voorthuizen, mr. dr. Willem van den Bergh besloot samen met zijn kerkenraad om niet langer het gezag van de synode te erkennen, die geleidelijk aan grote macht had gekregen in de kerk en die toestond dat op de kansels het hart van het Evangelie werd geloofend.

Zo ontstond in 1886 in Voorthuizen de Gereformeerde Kerk. Niet alle kerkleden in Voorthuizen gingen overigens met de Doleantie mee; een deel van hen bleef achter als Hervormde Kerk van Voorthuizen.

Ds. Van den Bergh heeft in Voorthuizen een grote rol gespeeld in de korte tijd (1884-1890) dat hij er predikant was. De woorden uit Psalm 51 die boven de ingang van ons kerkgebouw aan het Smidsplein staan, vormden zijn intredetekst in Voorthuizen: 'Een gebroken en verslagen hart zult Gij, o God, niet verachten. Doe wel bij Sion naar Uw welbehagen; bouw

de muren van Jeruzalem op!’ Ze vormden ook het motto van zijn werk in Voorthuizen in de jaren dat hij daar heeft gewerkt. Door zijn indringende prediking van Gods Woord riep hij de mensen op tot verootmoediging en bekering en tot een leven als nieuwe mensen die door Christus verlost zijn. Ds. Van den Bergh ging de mensen voor in het benadrukken van de noodzaak van goed christelijk onderwijs voor hun kinderen, maar nam ook initiatieven op diaconaal gebied in de vorm van allerlei soorten van hulpverlening. De Willem van den Berghschool in Voorthuizen en de Willem van den Berghstichting voor verstandelijk gehandicapten in Noordwijk zijn niet zonder reden naar hem genoemd. En tot een paar jaar geleden heette onze jeugdvereniging Jorai: jeugdvereniging mr. dr. Willem van den Bergh.

Een van de gevolgen van de breuk met de Hervormde Kerk was dat men de Hervormde Dorpskerk in Voorthuizen moest verlaten. Er moest een nieuwe kerk worden gebouwd, en dat werd in 1890 het kerkje aan de Hoofdsstraat waar onze gemeente ’s avonds nog steeds in kerkt. Later werd dit kerkgebouw te klein en werd een nieuwe grote kerk gebouwd vooraan aan de Hoofdstraat: dat wat nu het kerkgebouw is van de Gereformeerde Kerk. ‘Ons kerkje’ kwam in 1927 leeg te staan en werd daarna jarenlang gebruikt om een schildersbedrijf in te huisvesten.

Wie meer wil weten over wat er in de jaren rond 1886 in de kerk van Voorthuizen gebeurde en hoe de Here door ds. Van den Bergh Zijn Woord weer de centrale plaats in de kerk teruggaf, kan terecht in het boeiende boekje ‘Iets goeds uit Voorthuizen?’, geschreven door Voorthuizenaar prof. dr. G. Kuijpers.

In 1892 gingen de kerken die in 1886 door de Doleantie ontstaan waren als reactie op de vrijzinnigheid die in de kerk vrij spel had, samen met de kerken die rond de Afscheiding van 1834 al om dezelfde reden met de Hervormde Kerk hadden gebroken. Samen vormden ze de Gereformeerde Kerken in Nederland. Enkele ‘afgescheiden’ kerken bleven bij deze vereniging apart staan. Zij groeiden uit tot wat vandaag de dag de Christelijke Gereformeerde Kerken zijn.

Vrijmaking

Helaas kwam het in de loop van de 20^e eeuw opnieuw tot een kerkelijke breuk. Theologische gedachtenconstructies over verbond en doop op basis van de theologie van dr. A. Kuijper werden in de Gereformeerde Kerken steeds meer de bril waardoor de Bijbel en de gereformeerde belijdenis werd gelezen. Toen die door de synode aan de kerken werden opgelegd, maakte een groot aantal kerkleden zich vrij van die besluiten: de Vrijmaking van 1944.

Die werd in feite al geboren in de jaren dertig van de 20^e eeuw. Toen ontstond verzet tegen de theologie van de volgelingen van dr. Abraham Kuijper bij een aantal jonge predikanten (zoals C. Veenhof, B. Holwerda e.a.), maar ook bij niet-predikanten (zoals de Zeeuwse hoofdonderwijzer A. Janse, schoonvader van onze emeritus-predikant ds. Versluis en grootvader van ons gemeentelid Anthony Janse). Zij riepen de kerkleden terug naar het levende spreken van God in Zijn Woord, en dat leidde dat tot een scherpe tegenreactie van de kerkelijke leidlieden.

Die ging zo ver dat (tijdens de Tweede Wereldoorlog notabene!) de synode van de Gereformeerde Kerken een aantal theologische leringen over verbond en doop bindend ging opleggen aan de kerken en predikanten. Die moesten beloven niets te zullen leren wat met die synode-uitspraken in strijd was. Maar in die uitspraken werd de betrouwbaarheid van Gods

beloften bij de doop op losse schroeven gezet en werd de ernst van Gods waarschuwing aan verbondskinderen die Hem de rug toekeren, sterk gerelativeerd. Daar kwam bij dat de synode zich veel meer macht toekende dan volgens de gereformeerde kerkorde geoorloofd was, en de baas ging spelen over de plaatselijke kerken.

Terecht verzette een aantal kerken, kerkleden, predikanten en hoogleraren (heel bekend werd prof. dr. K. Schilder) zich daartegen. Onder verwijzing naar artikel 31 van de kerkorde (dat zegt dat je een besluit van een synode of classis niet hoeft te aanvaarden, als het met Gods Woord in strijd is) 'maakten ze zich vrij' van deze synodebesluiten. Maar ze moesten dat verzet (die 'Vrijmaking') bekopen met uitstoting uit het kerkverband; tientallen predikanten werden geschorst en afgezet. In 1944 en volgende jaren ontstonden zo de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) met toen zo'n 100.000 leden.

In Voorthuizen ontstond in 1946 een vrijgemaakte kerk. De toenmalige Voorthuizense dominee H.J. Jager (die later professor in Kampen werd) werd toen door de classis geschorst, omdat hij weigerde in te stemmen met de leeruitspraken van de synode over verbond en doop. Een klein deel van de gemeente (rond de 150 leden) bleef achter deze trouwe dienaar van Gods Woord staan en vormde de Gereformeerde Kerk (vrijgemaakt) van Voorthuizen. Men kocht weer het oude kerkgebouw aan het Smidsplein aan, dat twintig jaar lang als schilderswerkplaats had gediend.

Wie meer wil weten over de Vrijmaking, kan terecht in het handzame boekje van ds. H. van Tongeren, *Bewaard bevel*.

1969

Helaas ontstond er in de vrijgemaakte kerken die door God in 1944 en daarna in de ruimte en vrijheid van Zijn Woord waren gezet, al spoedig de nodige spanningen, die tussen 1967 en 1969 opnieuw tot een breuk leidden. Daardoor ontstonden de Nederlands Gereformeerde Kerken.

De meerderheid van de vrijgemaakte kerken koos in de jaren zestig van de 20^e eeuw onder leiding van de synode voor een lijn waarbij de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) in feite als enige ware kerk werden beschouwd. Ook werd samenwerking met leden van andere kerken in scholen en politieke partijen etc. uitgesloten. Verder kregen de belijdenisgeschriften in de praktijk bijna hetzelfde gezag toegekend als de Bijbel. De drang om als kerkleden in alles hetzelfde te denken en te handelen bleek in de praktijk sterker dan de eenheid in Christus te midden van verschillen. Het streven naar uniformiteit won het van pluriformiteit op het ene fundament: Jezus Christus en die gekruisigd.

Een Open Brief van 25 kerkleden (meest predikanten) waarin die tendens aan de kaak werd gesteld, leidde tot een kettingreactie aan kerkelijke besluiten. De synode veroordeelde in 1967 de inhoud van deze Open Brief en dat synodebesluit leidde tot tuchtmaatregelen tegen predikanten en kerkleden die het met die Open Brief eens waren, maar ook tegen hen die de Open Brief weliswaar een ongelukkig stuk vonden, maar de ondertekenaars als broeders bleven aanvaarden. Opnieuw kwamen tal van kerken buiten het kerkverband te staan en werden tientallen dominees geschorst en afgezet.

Deze buiten het verband geraakte kerken die zo'n 30.000 kerkleden omvatten (een kwart van de toenmalige vrijgemaakte kerkleden) hielden elkaar vast en vormden een nieuw

kerkverband: aanvankelijk onder de naam Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt buiten verband), later onder de naam Nederlands Gereformeerde Kerken.

In Voorthuizen scheidde in 1969 een kleine groep gemeenteleden zich af van onze gemeente, omdat zij er groot bezwaar tegen hadden dat kerkenraad en predikant niet in alle opzichten de lijn van de synode volgden – de kerkenraad liet bijvoorbeeld buiten het verband gezette dominees in Voorthuizen preken - en voegde zich bij de vrijgemaakte kerk van Ermelo. Onze gemeente werd daarop door de classis Harderwijk buiten het vrijgemaakte kerkverband gezet en ging verder als Nederlands Gereformeerde Kerk.

Van Nederlands gereformeerde zijde is deze kerkelijke breuk en wat daaraan vooraf ging beschreven in het boek *Een kerk ging stuk*, van de hand van de predikanten G. van den Brink en H.J. van der Kwast.

De Geest doorbreekt de grenzen

Wie zo terugkijkt op onze kerkgeschiedenis komt veel pijn en verdriet tegen als gevolg van het toelaten van dwaalleer, van kerkelijke heerszucht en van het binden van de gewetens van kerkleden boven Gods Woord uit. Maar tegelijk is die kerkgeschiedenis toch ook de geschiedenis van Gods trouw, die Zijn gemeenten in stand hield en mensen bewaarde bij de eenvoudige gehoorzaamheid aan Zijn Woord.

Daarbij is het goed te beseffen dat God niet alleen in onze kerken heeft gewerkt, verre van dat. We hebben geen enkele reden op ons kerkelijk op de borst te slaan. In de Hervormde Kerk zijn er velen geweest die zijn blijven opkomen voor de trouwe prediking van Gods Woord en zich zijn blijven verzetten tegen leervrijheid in de Kerk (onder meer in de Gereformeerde Bond). En vandaag de dag werken we in Voorthuizen met de Hervormde en de Gereformeerde Kerk samen in evangelisatiewerk (HEG, voorheen ook in Kerk en Recreatie). Met onze vrijgemaakte zusterkerk per plaatse hebben we een goede relatie: in 1997, erkenden we elkaar wederzijds als ware kerken van Christus! Landelijk groeit in de vrijgemaakte kerken de overtuiging dat het handelen van de synodes in de jaren zestig lang niet in alle opzichten goed is geweest en her en der worden er bruggen geslagen tussen de vrijgemaakte kerken en onze kerken. Daarnaast hebben we als Nederlands Gereformeerden in de afgelopen jaren onze winst mogen doen met wat broeders en zusters uit evangelische kring op het gebied van liederen, jeugd- en kinderwerk, evangelisatiewerk etc. aan goeds hebben ontwikkeld. Zo ervaren we dat de Heilige Geest de ‘grenzen doorbreekt die door mensen zijn gemaakt’.